

PM – Konsekvensutredning om en uppdelning av samlingen utifrån MTM:s två uppdrag att anpassa litteratur

2025-06-01

Maria Dietrichson, strateg, Emma Kindblom, enhetschef Användarstöd, Karl Adam Tiderman, enhetschef Utvecklings- och förvaltningsstöd

Bakgrund

Denna utredning har skett inom ramen för MTM:s strategiska mål 3 och MTM:s återrapportering av *Uppdrag till Myndigheten för tillgängliga medier om högskolestuderandes tillgång till anpassad kurslitteratur* (MTM-H 2025/91). Den genomfördes under våren 2025.

MTM har idag två olika uppdrag gällande att anpassa litteratur för personer som har en funktionsnedsättning som leder till en läsnedsättning. De två uppdragen finansieras genom två olika anslag, där allmänlitteraturens anslag kommer från Kulturdepartementet, och kurslitteraturens anslag kommer från Utbildningsdepartementet.

Uppdragen är beskrivna i MTM:s instruktion, under 2 §, punkterna 3 och 6.

Myndigheten ska särskilt

3. framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning,

6. förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning med sådana exemplar av kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen,

De två uppdragen nyttjar två olika produktionsriktlinjer, här mycket kortfattat och överskådligt beskrivna.

- För allmänlitteraturen gör MTM ett urval. MTM har inte möjlighet att anpassa alla förslag som kommer in och har därför urvalskriterier för att ta ställning till om en bok ska anpassas eller inte.
- För kurslitteraturen sker inget urval hos MTM. Om en student som behöver anpassat material går en utbildning som ger högskolepoäng, och boken finns med i sin helhet på den obligatoriska kurslitteraturlistan, så kommer MTM anpassa boken. MTM kan även anpassa litteratur som en lärare eller handledare intygar är nödvändig för studenten för att kunna genomföra sina studier, till exempel under uppsatskurser där det sällan finns obligatorisk kurslitteratur.

I dagsläget ser processen ut så här: MTM kontrollerar i Libris om den beställda boken finns som e-bok på lärosätet. Studenten får i så fall prova att läsa e-boken och om den fungerar så gör MTM inte någon ytterligare anpassning av boken. För att studenten ska ha rätt att få sin kurslitteratur anpassad av MTM krävs att denna är knuten till ett högskolebibliotek.

Idag har alla Legimus-användare tillgång till all litteratur som anpassas av MTM.

Med kurslitteratur i detta PM avses den litteratur som MTM anpassar utifrån 2 § punkt 6 för högskolestudenter. Dessa anpassningar finansieras av utbildningsdepartementet.

Med allmänlitteratur avses den litteratur som MTM anpassar utifrån 2 §, punkt 3, i myndighetens instruktion och kan jämföras med utbudet hos ett skolbibliotek eller ett folkbibliotek, och finansieras av Kulturdepartementet

I denna konsekvensutredning har medarbetare från alla enheter deltagit. Peder Wollinger, systemägare, Hillevi Andreasson, bibliotekarie, Ann-Sofie Falck, bibliotekarie, Anders Jaderup, bibliotekarie samt Pontus Jeppsson, strateg, har varit nära kopplade till arbetet som samordnats av Maria Dietrichson, strateg. Juridiska aspekter har även diskuterats med myndighetens juridiska stöd Next Advokater. Frågan har även diskuterats i flera av MTM:s råd och nämnder som en del av diskussionen kring förslagen i återrapporteringen som helhet. Även styrgruppen för mål 3 har involverats i arbetet.

Syfte med en uppdelning av samlingen

Det övergripande syftet med att dela upp samlingen är att värna upphovsrätten genom att vidta åtgärder som säkerställer att inskränkningarna tillämpas inom de ramar som lagen medger. Uppdelningen av samlingen bidrar också till att tydligare särskilja MTM:s två olika uppdrag, såsom de anges i instruktionen och regleringsbrevet. På så sätt värnas myndighetens uppdrag och anslagsfördelning, samtidigt som skyddet för kurslitteraturen stärks. Genom att särskilja kurslitteraturen från allmänlitteraturen kan tillgången till kurslitteraturen riktas till den angivna målgruppen, studenter med läsnedsättning som är knutna till ett lärosäte, vilket både är förenligt med det uppdrag MTM har fått från Utbildningsdepartementet samt minskar risken för otillåten spridning av materialet.

En uppdelning innebär också att myndigheten troligen bättre kan följa och redovisa sitt uppdrag genom att få mer tillförlitlig statistik över hur många användare som faktiskt är studenter. Idag kan en student registrera sig via ett folkbibliotek, och samtidigt kan en tidigare student fortsätta vara registrerad via ett lärosätesbibliotek även efter avslutade studier. Eftersom alla användare har tillgång till hela samlingen i Legimus oavsett bibliotekstillhörighet, är det i nuläget svårt för MTM att veta exakt hur många användare som faktiskt är studenter.

I dagsläget finns det i praktiken endast ett tydligt incitament för studenter att registrera sig via ett lärosätesbibliotek, om de behöver få en kurslitteraturtitel anpassad som ännu inte finns i Legimus samling. Med den föreslagna

förändringen förväntas incitamentet att registrera sig via lärosätesbibliotek öka, eftersom detta kommer att krävas för att studenter ska få fortsatt tillgång till anpassad kurslitteratur.

I arbetet har flera ytterligare syften med en uppdelning av samlingen identifierats. Genom att dela upp samlingen kan MTM införa särskilda krav och åtgärder som enbart gäller för kurslitteraturen. Det innebär bland annat att till exempel intyg eller e-legitimation kan krävas för att studenter ska få tillgång till kurslitteratur, utan att dessa krav införs för allmänlitteraturen. Det öppnar också för möjligheter att rikta kommunikationsaktiviteter enbart gentemot studenter.

Utredningen har bedrivits inom ramen för arbetet med återrapporeringen av regeringsuppdrag MTM-H 2025/91. Parallellt med utredningen om uppdelning har MTM även utrett frågan om införande av e-legitimation. MTM har nu valt att införa e-legitimation som obligatorisk inloggningsmetod för studenter (se *Utredning av e-legitimation som inloggningsmetod till Legimus MTM-H 2025/91*). För övriga användare kommer e-legitimation att vara ett av flera möjliga inloggningsalternativ. För att möjliggöra olika inloggningslösningar för studenter och allmänläsare bedöms en uppdelning av samlingen som nödvändig. Valet om e-legitimation fattades efter att konsekvensutredningen genomförts.

MTM har även valt en ny beslutsprocess för tillgång till Legimus (se återrapporering av *MTM-H 2025/91*). Denna beslutsprocess kommer initialt att tillämpas på enbart studenter, vilket också underlättas av att samlingen delas upp. Även detta val gjordes efter att konsekvensutredningen avslutades.

I återrapporeringen föreslår MTM en integration med Ladok, det nationella system där alla studenter vid universitet och högskolor är registrerade. Frågan om samlingens uppdelning hänger nära samman med detta initiativ. Genom att koppla MTM:s register till Ladok kan behörigheter tilldelas automatiskt, vilket förenklar studenternas åtkomst till kurslitteratur och minskar risken för behörighetsproblem. Det skulle innebära en effektivare hantering för både MTM och biblioteken, samtidigt som det underlättar för läsarna.

Konsekvenser av en uppdelning

Utredningen utredde konsekvenserna genom workshops internt och tog även med input från externa parter vid de dialoger som hållits under arbetet med återrapporeringen av regeringsuppdraget. Förslaget som arbetats med i konsekvensutredningen såg ut så här:

- MTM delar upp samlingen och skapar en samling enbart med kurslitteratur. Den består av den litteratur MTM anpassar utifrån det uppdrag som regleras i 2 § punkt 6 i vår instruktion och som har ett anslag från Utbildningsdepartementet.
- Till den samlingen har de användare som är registrerade vid ett lärosätesbibliotek automatisk tillgång till.
- Det är fortsatt enbart studenter registrerade vid ett lärosätesbibliotek som kan få sin obligatoriska kurslitteratur anpassad av MTM.

I konsekvensutredningen framkom sex olika perspektiv:

- Läsare som är studenter
- Läsare som inte är studenter
- Lärosätesbiblioteken
- Andra biblioteksformer
- Förlagen
- MTM

Nedan följer en genomgång av de konsekvenser som identifierats, samt hur MTM planerar att möta de risker som identifierats.

Läsare som är studenter

För de läsare som är studenter och redan är registrerade vid ett lärosätesbibliotek får en uppdelning inte någon stor påverkan gällande tillgången till kurslitteratur. De kommer fortsatt ha kontakt med sitt lärosätesbibliotek och de kommer fortsatt ha tillgång till hela Legimussamlingen. För de läsare som är studenter och idag inte är kopplade till ett lärosätesbibliotek kommer uppdelningen innebära att de behöver registrera sig vid ett lärosätesbibliotek för att få tillgång till kurslitteraturkatalogen och möjlighet att beställa obligatorisk kurslitteratur utifrån MTM:s tidigare nämnda uppdrag i instruktionen.

Läsare som inte är studenter (allmänläsare)

Idag har alla läsare automatisk tillgång till alla titlar i Legimus, oavsett om de är anpassade som kurslitteratur eller som allmänlitteratur. Efter en uppdelning kommer allmänläsarna inte längre ha tillgång till titlar anpassade efter MTM:s uppdrag och riktlinjer för kurslitteratur. Här blir alltså en konsekvens att de förlorar tillgång till titlar de tidigare har haft tillgång till. Detta har flera brukarorganisationer lyft, och pekat på en risk för dessa läsare utifrån det livslånga lärandet. I en skrivelse till MTM skriver Synskadades Riksförbund (SRF) och Riksorganisationen Unga med synnedsättning att "även den som inte studerar ska kunna ta del av kurslitteratur eftersom det kan vara nödvändigt i en yrkesroll och för det livslånga lärandet". Även Dyslexiförbundet har lyft detta i MTM:s brukarråd. I en rapport¹ som gjordes gällande intygskrav under arbete med återrapporteringen, framför brukarorganisationerna att de är positiva till att kurslitteraturen som finns på Legimus är tillgänglig för alla användare. Både Dyslexiförbundet och SRF pekar på vikten av det livslånga lärandet. De ger också exempel på när de behöver återkomma till sin kurslitteratur senare i livet. Förbundet Sveriges Dövsblinda lyfter också fram att det är viktigt att förändringar i Legimus för högskolestuderande inte får negativa konsekvenser för övriga läsare av Legimus vilket det skulle kunna bli om kurslitteraturen stängs för icke-studerande.

MTM har också identifierat detta som en risk och har därför i ett särskilt spår i utredningen arbetat med hur en lösning för dessa läsare ska se ut. Hur många dessa läsare är, allmänläsare som läser kurslitteratur, går inte att exakt ta reda på idag.

¹ Utredning av intygskrav för kurslitteratur, MTM-H 2025/91

Eftersom en uppdelning behövs för att kunna införa åtgärder enbart för studenter ser MTM som tidigare nämnts uppdelningen som nödvändig. En lösning för allmänläsares behov och önskemål att läsa titlar i kurslitteraturdelen av samlingen har tagits fram. Allmänläsare kommer genom MTM:s ordinarie urvalsprocess kunna lämna ett inläsningsförslag på en kurslitteraturtitel via sitt bibliotek till MTM. MTM gör då en bedömning utifrån de urvalskriterier myndigheten har för allmänlitteratur. Denna process säkerställer att varje bok i samlingen lever upp till MTM:s produktionsriktlinjer på det anslag som används till anpassningen. Med kurslitteratur avses, som tidigare beskrivits, enbart den litteratur som anpassas utifrån en students behov på utbildningsanslaget.

En uppdelning av samlingen innebär att viss facklitteratur som tidigare producerades som kurslitteratur framöver kan komma att anpassas inom ramen för allmänlitteraturuppdraget, under förutsättning att den uppfyller de gällande urvalskriterierna för detta anslag.

Om volymen av denna typ av litteratur ökar, och anslagets omfattning kvarstår, kan det medföra ett ökat behov av prioritering mellan inkommande inläsningsförslag. Detta kan i förlängningen påverka samlingen av allmänlitteratur som får en större mängd facklitteratur än idag. Riktlinjerna för urval på allmänlitteratursidan kommer även att ses över.

Lärosätesbiblioteken

MTM vet inte idag hur många studenter som är registrerade vid ett folkbibliotek och det är därför svårt att veta hur många läsare som kommer behöva registrera sig vid ett lärosätesbibliotek efter uppdelningen. Men en konsekvens för lärosätesbiblioteken skulle kunna vara en viss ökning av studenter som varit registrerade vid fel bibliotekstyp. De läsarna är dock redan vana vid Legimus och bör inte behöva särskilt mycket hjälp efter registreringen.

Övriga biblioteksformer

Samma gäller här, hur många läsare som är fortsatt registrerade vid ett lärosätesbibliotek efter avslutade studier vet inte MTM idag. Om man är en allmänläsare som läser mycket kurslitteratur kommer incitamentet att byta bibliotekstyp vara låg efter en uppdelning. Hur många det rör sig om är inte möjligt att säga och det kommer också variera beroende bibliotek och kommun. Även de läsarna är vana vid Legimus och bör inte heller behöva särskilt mycket hjälp efter registreringen.

Eftersom de titlar som anpassas som kurslitteratur kommer att hanteras för allmänläsare genom MTM:s ordinarie urvalsprocess för allmänlitteratur, behöver övriga biblioteksformer ta emot och hantera inkommande förslag på sådan litteratur. Detta kommer att ske utöver de förslag på allmänlitteratur som biblioteken redan idag hanterar. Sammanlagt innebär det sannolikt en viss ökning av antalet förslag som biblioteken behöver behandla och vidarebefordra till MTM. Det går dock i nuläget inte att uppskatta hur stor denna ökning blir.

Förlagen

Förslaget att dela upp samlingen innebär att enbart studenter kommer ha tillgång till den del av samlingen som innehåller kurslitteratur. Det innebär också

att MTM kan införa åtgärder enbart för den delen av samlingen, som e-legitimation, i syfte att motverka risken att man delar sitt konto med obehöriga.

MTM

För MTM får förslaget konsekvenser för systemutveckling, urvalsarbetet och stödet mot förmedlare och läsare. De stora komponenterna inom systemutveckling är korrekt uppmärkning av kurslitteratur enligt anslaget från utbildningsdepartementet i katalogen, vilket idag skiljer sig i mindre mängd mot den del av katalogen som är uppmärkt för kryptering, filtrering på kurslitteratur/allmänlitteratur i Merkur, MTM:s systemlösning för distribution, samt motsvarande filtrering mot Libris i Legimus-webb.

MTM behöver också se över riktlinjerna för produktion utifrån båda uppdragen, och behöver också ta höjd för en ökad mängd inläsningsförslag gällande kurslitteraturtitlar från övriga biblioteksformer. MTM behöver också ta fram stöd för förmedlare och läsare i alla biblioteksformer så att det blir tydligt var titlar finns och hur processen för att få litteratur anpassad går till utifrån MTM:s olika uppdrag.

Det finns en risk att det blir en ökad belastning på MTM i form av större mängd inläsningsförslag. Detta skulle kunna innebära att MTM inte hinner med att anpassa litteratur om urvalsprocessen tar längre tid vilket kan göra läsare på allmänlitteratur sidan får vänta längre på sin litteratur. MTM tror att risken är störst i en övergångsperiod och kommer göra ett förebyggande arbete för att minimera risken.

Bakgrund

Denna utredning har skett inom ramen för MTM:s strategiska mål 3 och MTM:s återrapportering av *Uppdrag till Myndigheten för tillgängliga medier om högskolestuderandes tillgång till anpassad kurslitteratur* (MTM-H 2025/91). Den genomfördes under våren 2025.

MTM har idag två olika uppdrag gällande att anpassa litteratur för personer som har en funktionsnedsättning som leder till en läsnedsättning. De två uppdragen finansieras genom två olika anslag, där allmänlitteraturens anslag kommer från Kulturdepartementet, och kurslitteraturens anslag kommer från Utbildningsdepartementet.

Uppdragen är beskrivna i MTM:s instruktion, under 2 §, punkterna 3 och 6.

Myndigheten ska särskilt

3. framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning,

6. förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning med sådana exemplar av kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen,

De två uppdragen nyttjar två olika produktionsriktlinjer, här mycket kortfattat och överskådligt beskrivna.

- För allmänlitteraturen gör MTM ett urval. MTM har inte möjlighet att anpassa alla förslag som kommer in och har därför urvalskriterier för att ta ställning till om en bok ska anpassas eller inte.
- För kurslitteraturen sker inget urval hos MTM. Om en student som behöver anpassat material går en utbildning som ger högskolepoäng, och boken finns med i sin helhet på den obligatoriska kurslitteraturlistan, så kommer MTM anpassa boken. MTM kan även anpassa litteratur som en lärare eller handledare intygar är nödvändig för studenten för att kunna genomföra sina studier, till exempel under uppsatskurser där det sällan finns obligatorisk kurslitteratur.

I dagsläget ser processen ut så här: MTM kontrollerar i Libris om den beställda boken finns som e-bok på lärosätet. Studenten får i så fall prova att läsa e-boken och om den fungerar så gör MTM inte någon ytterligare anpassning av boken. För att studenten ska ha rätt att få sin kurslitteratur anpassad av MTM krävs att denna är knuten till ett högskolebibliotek.

Idag har alla Legimus-användare tillgång till all litteratur som anpassas av MTM.

Med kurslitteratur i detta PM avses den litteratur som MTM anpassar utifrån 2 § punkt 6 för högskolestudenter. Dessa anpassningar finansieras av utbildningsdepartementet.

Med allmänlitteratur avses den litteratur som MTM anpassar utifrån 2 §, punkt 3, i myndighetens instruktion och kan jämföras med utbudet hos ett skolbibliotek eller ett folkbibliotek, och finansieras av Kulturdepartementet

I denna konsekvensutredning har medarbetare från alla enheter deltagit. Peder Wollinger, systemägare, Hillevi Andreasson, bibliotekarie, Ann-Sofie Falck, bibliotekarie, Anders Jaderup, bibliotekarie samt Pontus Jeppsson, strateg, har varit nära kopplade till arbetet som samordnats av Maria Dietrichson, strateg. Juridiska aspekter har även diskuterats med myndighetens juridiska stöd Next Advokater. Frågan har även diskuterats i flera av MTM:s råd och nämnder som en del av diskussionen kring förslagen i återrapporteringen som helhet. Även styrgruppen för mål 3 har involverats i arbetet.

Syfte med en uppdelning av samlingen

Det övergripande syftet med att dela upp samlingen är att värna upphovsrätten genom att vidta åtgärder som säkerställer att inskränkningarna tillämpas inom de ramar som lagen medger. Uppdelningen av samlingen bidrar också till att tydligare särskilja MTM:s två olika uppdrag, såsom de anges i instruktionen och regleringsbrevet. På så sätt värnas myndighetens uppdrag och anslagsfördelning, samtidigt som skyddet för kurslitteraturen stärks. Genom att särskilja kurslitteraturen från allmänlitteraturen kan tillgången till kurslitteraturen riktas till den angivna målgruppen, studenter med läsnedsättning som är knutna till ett lärosäte, vilket både är förenligt med det uppdrag MTM har fått från Utbildningsdepartementet samt minskar risken för otillåten spridning av materialet.

En uppdelning innebär också att myndigheten troligen bättre kan följa och redovisa sitt uppdrag genom att få mer tillförlitlig statistik över hur många användare som faktiskt är studenter. Idag kan en student registrera sig via ett folkbibliotek, och samtidigt kan en tidigare student fortsätta vara registrerad via ett lärosätesbibliotek även efter avslutade studier. Eftersom alla användare har tillgång till hela samlingen i Legimus oavsett bibliotekstillhörighet, är det i nuläget svårt för MTM att veta exakt hur många användare som faktiskt är studenter.

I dagsläget finns det i praktiken endast ett tydligt incitament för studenter att registrera sig via ett lärosätesbibliotek, om de behöver få en kurslitteraturtitel anpassad som ännu inte finns i Legimus samling. Med den föreslagna förändringen förväntas incitamentet att registrera sig via lärosätesbibliotek öka, eftersom detta kommer att krävas för att studenter ska få fortsatt tillgång till anpassad kurslitteratur.

I arbetet har flera ytterligare syften med en uppdelning av samlingen identifierats. Genom att dela upp samlingen kan MTM införa särskilda krav och åtgärder som enbart gäller för kurslitteraturen. Det innebär bland annat att till exempel intyg eller e-legitimation kan krävas för att studenter ska få tillgång till kurslitteratur, utan att dessa krav införs för allmänlitteraturen. Det öppnar också för möjligheter att rikta kommunikationsaktiviteter enbart gentemot studenter.

Utredningen har bedrivits inom ramen för arbetet med återrapporeringen av regeringsuppdrag MTM-H 2025/91. Parallellt med utredningen om uppdelning har MTM även utrett frågan om införande av e-legitimation. MTM har nu valt att införa e-legitimation som obligatorisk inloggningsmetod för studenter (se *Utredning av e-legitimation som inloggningsmetod till Legimus MTM-H 2025/91*). För övriga användare kommer e-legitimation att vara ett av flera möjliga inloggningsalternativ. För att möjliggöra olika inloggningslösningar för studenter och allmänläsare bedöms en uppdelning av samlingen som nödvändig. Valet om e-legitimation fattades efter att konsekvensutredningen genomförts.

MTM har även valt en ny beslutsprocess för tillgång till Legimus (se återrapporering av *MTM-H 2025/91*). Denna beslutsprocess kommer initialt att tillämpas på enbart studenter, vilket också underlättas av att samlingen delas upp. Även detta val gjordes efter att konsekvensutredningen avslutades.

I återrapporeringen föreslår MTM en integration med Ladok, det nationella system där alla studenter vid universitet och högskolor är registrerade. Frågan om samlingens uppdelning hänger nära samman med detta initiativ. Genom att koppla MTM:s register till Ladok kan behörigheter tilldelas automatiskt, vilket förenklar studenternas åtkomst till kurslitteratur och minskar risken för behörighetsproblem. Det skulle innebära en effektivare hantering för både MTM och biblioteken, samtidigt som det underlättar för läsarna.

Konsekvenser av en uppdelning

Utredningen utredde konsekvenserna genom workshops internt och tog även med input från externa parter vid de dialoger som hållits under arbetet med återrapporteringen av regeringsuppdraget. Förslaget som arbetats med i konsekvensutredningen såg ut så här:

- MTM delar upp samlingen och skapar en samling enbart med kurslitteratur. Den består av den litteratur MTM anpassar utifrån det uppdrag som regleras i 2 § punkt 6 i vår instruktion och som har ett anslag från Utbildningsdepartementet.
- Till den samlingen har de användare som är registrerade vid ett lärosätesbibliotek automatisk tillgång till.
- Det är fortsatt enbart studenter registrerade vid ett lärosätesbibliotek som kan få sin obligatoriska kurslitteratur anpassad av MTM.

I konsekvensutredningen framkom sex olika perspektiv:

- Läsare som är studenter
- Läsare som inte är studenter
- Lärosätesbiblioteken
- Andra biblioteksformer
- Förlagen
- MTM

Nedan följer en genomgång av de konsekvenser som identifierats, samt hur MTM planerar att möta de risker som identifierats.

Läsare som är studenter

För de läsare som är studenter och redan är registrerade vid ett lärosätesbibliotek får en uppdelning inte någon stor påverkan gällande tillgången till kurslitteratur. De kommer fortsatt ha kontakt med sitt lärosätesbibliotek och de kommer fortsatt ha tillgång till hela Legimussamlingen. För de läsare som är studenter och idag inte är kopplade till ett lärosätesbibliotek kommer uppdelningen innebära att de behöver registrera sig vid ett lärosätesbibliotek för att få tillgång till kurslitteraturkatalogen och möjlighet att beställa obligatorisk kurslitteratur utifrån MTM:s tidigare nämnda uppdrag i instruktionen.

Läsare som inte är studenter (allmänläsare)

Idag har alla läsare automatisk tillgång till alla titlar i Legimus, oavsett om de är anpassade som kurslitteratur eller som allmänlitteratur. Efter en uppdelning kommer allmänläsarna inte längre ha tillgång till titlar anpassade efter MTM:s uppdrag och riktlinjer för kurslitteratur. Här blir alltså en konsekvens att de förlorar tillgång till titlar de tidigare har haft tillgång till. Detta har flera brukarorganisationer lyft, och pekat på en risk för dessa läsare utifrån det livslånga lärandet. I en skrivelse till MTM skriver Synskadades Riksförbund (SRF) och Riksorganisationen Unga med synnedsättning att "även den som inte studerar ska kunna ta del av kurslitteratur eftersom det kan vara nödvändigt i en yrkesroll och för det livslånga lärandet". Även Dyslexiförbundet har lyft detta i

MTM:s brukarråd. I en rapport² som gjordes gällande intygskrav under arbete med återrapporeringen, framför brukarorganisationerna att de är positiva till att kurslitteraturen som finns på Legimus är tillgänglig för alla användare. Både Dyslexiförbundet och SRF pekar på vikten av det livslånga lärandet. De ger också exempel på när de behöver återkomma till sin kurslitteratur senare i livet. Förbundet Sveriges Dövblinda lyfter också fram att det är viktigt att förändringar i Legimus för högskolestuderande inte får negativa konsekvenser för övriga läsare av Legimus vilket det skulle kunna bli om kurslitteraturen stängs för icke-studerande.

MTM har också identifierat detta som en risk och har därför i ett särskilt spår i utredningen arbetat med hur en lösning för dessa läsare ska se ut. Hur många dessa läsare är, allmänläsare som läser kurslitteratur, går inte att exakt ta reda på idag.

Eftersom en uppdelning behövs för att kunna införa åtgärder enbart för studenter ser MTM som tidigare nämnts uppdelningen som nödvändig. En lösning för allmänläsares behov och önskemål att läsa titlar i kurslitteraturdelen av samlingen har tagits fram. Allmänläsare kommer genom MTM:s ordinarie urvalsprocess kunna lämna ett inläsningsförslag på en kurslitteraturtitel via sitt bibliotek till MTM. MTM gör då en bedömning utifrån de urvalskriterier myndigheten har för allmänlitteratur. Denna process säkerställer att varje bok i samlingen lever upp till MTM:s produktionsriktlinjer på det anslag som används till anpassningen. Med kurslitteratur avses, som tidigare beskrivits, enbart den litteratur som anpassas utifrån en students behov på utbildningsanslaget.

En uppdelning av samlingen innebär att viss facklitteratur som tidigare producerades som kurslitteratur framöver kan komma att anpassas inom ramen för allmänlitteraturuppdraget, under förutsättning att den uppfyller de gällande urvalskriterierna för detta anslag.

Om volymen av denna typ av litteratur ökar, och anslagets omfattning kvarstår, kan det medföra ett ökat behov av prioritering mellan inkommande inläsningsförslag. Detta kan i förlängningen påverka samlingen av allmänlitteratur som får en större mängd facklitteratur än idag. Riktlinjerna för urval på allmänlitteratursidan kommer även att ses över.

Lärosätesbiblioteken

MTM vet inte idag hur många studenter som är registrerade vid ett folkbibliotek och det är därför svårt att veta hur många läsare som kommer behöva registrera sig vid ett lärosätesbibliotek efter uppdelningen. Men en konsekvens för lärosätesbiblioteken skulle kunna vara en viss ökning av studenter som varit registrerade vid fel bibliotekstyp. De läsarna är dock redan vana vid Legimus och bör inte behöva särskilt mycket hjälp efter registreringen.

Övriga biblioteksformer

Samma gäller här, hur många läsare som är fortsatt registrerade vid ett lärosätesbibliotek efter avslutade studier vet inte MTM idag. Om man är en allmänläsare som läser mycket kurslitteratur kommer incitamentet att byta bibliotekstyp vara låg efter en uppdelning. Hur många det rör sig om är inte

² Utredning av intygskrav för kurslitteratur, MTM-H 2025/91

möjligt att säga och det kommer också variera beroende bibliotek och kommun. Även de läsarna är vana vid Legimus och bör inte heller behöva särskilt mycket hjälp efter registreringen.

Eftersom de titlar som anpassas som kurslitteratur kommer att hanteras för allmänläsare genom MTM:s ordinarie urvalsprocess för allmänlitteratur, behöver övriga biblioteksformer ta emot och hantera inkommande förslag på sådan litteratur. Detta kommer att ske utöver de förslag på allmänlitteratur som biblioteken redan idag hanterar. Sammanlagt innebär det sannolikt en viss ökning av antalet förslag som biblioteken behöver behandla och vidarebefordra till MTM. Det går dock i nuläget inte att uppskatta hur stor denna ökning blir.

Förlagen

Förslaget att dela upp samlingen innebär att enbart studenter kommer ha tillgång till den del av samlingen som innehåller kurslitteratur. Det innebär också att MTM kan införa åtgärder enbart för den delen av samlingen, som e-legitimation, i syfte att motverka risken att man delar sitt konto med obehöriga.

MTM

För MTM får förslaget konsekvenser för systemutveckling, urvalsarbetet och stödet mot förmedlare och läsare. De stora komponenterna inom systemutveckling är korrekt uppmärkning av kurslitteratur enligt anslaget från utbildningsdepartementet i katalogen, vilket idag skiljer sig i mindre mängd mot den del av katalogen som är uppmärkt för kryptering, filtrering på kurslitteratur/allmänlitteratur i Merkur, MTM:s systemlösning för distribution, samt motsvarande filtrering mot Libris i Legimus-webb.

MTM behöver också se över riktlinjerna för produktion utifrån båda uppdragen, och behöver också ta höjd för en ökad mängd inläsningsförslag gällande kurslitteraturtitlar från övriga biblioteksformer. MTM behöver också ta fram stöd för förmedlare och läsare i alla biblioteksformer så att det blir tydligt var titlar finns och hur processen för att få litteratur anpassad går till utifrån MTM:s olika uppdrag.

Det finns en risk att det blir en ökad belastning på MTM i form av större mängd inläsningsförslag. Detta skulle kunna innebära att MTM inte hinner med att anpassa litteratur om urvalsprocessen tar längre tid vilket kan göra läsare på allmänlitteratur sidan får vänta längre på sin litteratur. MTM tror att risken är störst i en övergångsperiod och kommer göra ett förebyggande arbete för att minimera risken.